

Ekonomiutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om kontroll av export av produkter med dubbla användningsområden samt till lag om ändring av 46 kap. 1 och 12 § i strafflagen

Till utrikesutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om kontroll av export av produkter med dubbla användningsområden samt till lag om ändring av 46 kap. 1 och 12 § i strafflagen (RP 47/2024 rd): Ärendet har remitterats till ekonomiutskottet för utlåtande till utrikesutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- enhetschef Johanna Salovaara-Dean, utrikesministeriet
- handelsråd Heikki Yrjölä, utrikesministeriet
- jurist Helmi Hämäläinen, utrikesministeriet
- specialsakkunnig Lasse Puroma, arbets- och näringsministeriet
- tullöverinspektör Iisakki Anttila, Tullen
- utredningschef Pekka Pursula, Teknologiska forskningscentralen VTT Ab
- ledande expert Heli Siikaluoma, Finlands näringsliv rf
- teknologidirektör Lauri Kangas, Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

I propositionen föreslås kompletterande nationell reglering som behövs till stöd för tillämpningen av förordningen om exportkontroll (EU) 2021/821. I förordningen om exportkontroll avses med produkter med dubbla användningsområden både fysiska och immateriella produkter som kan användas för både civila och militära ändamål. Syftet med förordningen är bland annat att säkerställa att medlemsstaterna och unionen uppfyller sina internationella åtaganden och ansvar, särskilt vad gäller icke-spridning, regional fred, säkerhet och stabilitet och respekt för mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt.

Utlåtande EkUU 16/2024 rd

Största delen av bestämmelserna i förordningen är direkt tillämpliga. Enligt förordningen ska dock besluten om bland annat fördelningen av myndighetsansvaren, kontrollåtgärderna, påförandet av påföljder samt vissa omständigheter i samband med tillståndsplikt och underrättelseskyldigheter fattas nationellt.

Den gällande lagen om kontroll av export av produkter med dubbel användning (562/1996) innehåller en del bestämmelser som överlappar bestämmelserna i förordningen om exportkontroll. Eftersom det finns skäl att slopa reglering som överlappar en direkt tillämplig EU-rättsakt, föreslås det i propositionen att lagen upphävs. Samtidigt föreslås en ny lag med bestämmelser om skyldigheter, befogenheter och förfaranden som kompletterar förordningen om exportkontroll. Ekonomiutskottet anser att lösningen är ändamålsenlig och välkommen. Ekonomiutskottet stöder i likhet med ett sakkunnigyttrande exportkontrollsåtgärder för att garantera den nationella säkerheten och konkurrenskraften samt tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna.

I januari 2024 lade kommissionen fram fem nya initiativ för att förbättra den ekonomiska säkerheten, bland annat vitboken för exportkontroll. Ekonomiutskottet anser i sitt utlåtande om ärendet (EkUU 7/2024 rd — E 6/2024 rd) att man i ett radikalt förändrat internationellt läge bör finna fungerande nationella förfaranden samt förfaranden på EU-nivå och internationell nivå för att ha kvar starka ramar för exportkontroll. Utskottet menar också att det pågående arbetet med att revidera den nationella lagstiftningen om exportkontroll är ytterst viktigt. Arbetet möjliggör framför allt mer heltäckande exportkontroll av immateriella produkter med dubbla användningsområden.

Nationell kontrollförteckning

Som bilaga till lagförslaget om exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden finns en nationell kontrollförteckning över produkter som får exporteras endast med exporttillstånd. Den här nationella förteckningen kompletterar kontrollförteckningen i bilaga I till förordningen om exportkontroll. Produkterna i kontrollförteckningen i förordningen får exporteras från vilket område som helst i EU till en destination utanför unionens tullområde endast med exporttillstånd. Export av produkter som förtecknas i den nationella kontrollförteckningen förutsätter däremot exporttillstånd endast när produkterna exporteras från Finland till en destination utanför EU:s tullområde. De föreslagna bestämmelserna bygger på det handlingsutrymme som medlemsstaterna har enligt artikel 9 i förordningen om exportkontroll och som möjliggör upprättande av en nationell kontrollförteckning.

I sakkunnigyttrandena har man till viss del ställt sig avvaktande till den föreslagna nationella kontrollförteckningen. Man befarar framför allt att EU-marknaden splittras i och med att många medlemsländer har nationella kontrollförteckningar och liknande förfaranden. Å andra sidan har det också påpekats att produkterna i den nationella kontrollförteckningen till stor del är produkter som omfattas av sanktionerna mot Ryssland och att införandet av en nationell kontrollförteckning möjliggör effektivt ingripande i att sanktionerna mot Ryssland kringgås i fråga om dessa produkter. Dessutom har det konstaterats att den nationella förteckningen stöder uppföljningen av utlänningars företagsköp och gör det möjligt att rikta uppföljningen av företagsköpen till företag som tillverkar eller använder produkter med dubbla användningsområden. Ekonomiutskottet anser det vara viktigt att man nationellt säkerställer att sanktionerna mot Ryssland iakttas.

Utlåtande EkUU 16/2024 rd

Utskottet anser i likhet med sakkunnigyttrandena att man vid regleringen av exportkontrollen bör undvika en situation där finländska aktörers och företags konkurrensställning obefogat försvagas i förhållande till andra EU-länder. Onödigt stränga nationella bestämmelser kan försvaga förutsättningarna för internationellt samarbete mellan företag. Medlemsländernas beslut om exporttillstånd bör samordnas, eftersom företagen kan belastas oskäligt om de olika medlemsländernas nationella kontrollförteckningar och motsvarande arrangemang avviker från varandra. Därför är det viktigt att sträva efter så harmoniserade nationella kontrollförteckningar som möjligt i EU.

Det är också viktigt att fästa uppmärksamhet vid att processerna för exportkontroll ordnas så att de inte fördröjer den finska industrins och aktörernas marknadsföring, försäljning och kundförvärv. Tillståndsprocessen ska vara tydlig och tillräckligt snabb för att exportören ska kunna fullgöra sina åtaganden. Ekonomiutskottet ser det som angeläget att se till att det finns tillräckliga resurser för Tullen och andra myndigheter som svarar för exportkontrollen.

Ekonomiutskottet hänvisar till ett sakkunnigyttrande där de tekniska detaljerna i kontrollförteckningen kommenteras. Det konstateras att omfattningen av den nationella förteckningen särskilt i fråga om kvantteknologi och halvledare bör bedömas noggrant tillsammans med industrin. Utskottet betonar vikten av regelbunden översyn av kontrollförteckningen och att aktörerna inom näringslivet bör ha möjlighet att påverka uppdateringen av förteckningen. Ekonomiutskottet anser att den exportkontrolldelegation med underarbetsgrupper som det föreskrivs om i 20 § i den föreslagna lagen kan vara ett naturligt forum för att föra fram synpunkter på innehållet i bilagan, eftersom delegationen har till uppgift att främja myndighetssamarbetet och kontakterna med näringslivet i anslutning till exportkontrollen.

Övriga synpunkter

Tillräcklig övergångstid och anvisningar

I ett sakkunnigyttrande konstateras det att skyldigheterna för exportörer av produkter med dubbla användningsområden ska vara klart definierade när lagen träder i kraft eller att en tillräckligt lång övergångstid måste fastställas för fullgörandet av skyldigheterna. Detta inbegriper åtminstone förfaranden för anmälan och rapportering till myndigheterna om export av produkter med dubbla användningsområden samt anvisningar under en övergångsperiod för pågående projekt, om de inbegriper export av teknik som omfattas av den nya nationella kontrollförteckningen.

Tullens rätt att få uppgifter

I 13 § i den föreslagna lagen om exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden föreskrivs det om utlämnande av uppgifter mellan myndigheter. Det föreslagna 2 mom. har formulerats på så sätt att myndigheterna inte har ovillkorlig skyldighet att lämna ut information, utan det överläts till den myndighet som lämnar ut informationen att besluta om utlämnandet av information. I ett sakkunnigyttrande har det framförts att export av immateriella produkter med dubbla användningsområden och tillhandahållande av tekniskt bistånd inte ska anmälas till Tullen, till skillnad från export av varor för vilka exportören ska göra behöriga tulldeklarationer. Tullens tillsyn och tillsynsplanering i fråga om export av immateriella produkter med dubbla användningsområden och tillhandahållande av tekniskt bistånd bygger alltså på information som lämnas av

Utlåtande EkUU 16/2024 rd

andra myndigheter. I sakkunnigyttrandet konstateras att det är svårt för Tullen att utöva tillsyn, om Tullen inte får information om eventuella otillåtna leveranser av tekniskt bistånd eller immateriella produkter med dubbla användningsområden. Med tanke på en effektiv tillsyn är det viktigt att få all information som behövs. I sakkunnigyttrandet granskas därför möjligheten att föreskriva att utlämnandet av uppgifter ska vara obligatoriskt och inte beroende av prövning.

Med stöd av den nu föreslagna rätten att få uppgifter kan Tullen avslöja brott som gäller exportkontrollen huvudsakligen genom företagsgranskning och riskanalys efter det att ett brott redan har begåtts. För att förhindra export av immateriella produkter med dubbla användningsområden bör man i enlighet med yttrandet överväga möjligheten att begära uppdaterad signalspaningsinformation till stöd för brottsbekämpningsarbetet.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ekonomiutskottet föreslår

att utrikesutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 4.6.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Sakari Puisto saf
vice ordförande Ville Kaunisto saml
medlem Noora Fagerström saml
medlem Kaisa Garedeu saf
medlem Lotta Hamari sd
medlem Mai Kivelä vänst (delvis)
medlem Helena Marttila sd
medlem Timo Mehtälä cent
medlem Matias Mäkynen sd
medlem Mikko Savola cent
medlem Pia Sillanpää saf
medlem Joakim Strand sv
medlem Oras Tynkkynen gröna
medlem Sinuhe Wallinheimo saml
medlem Heikki Vestman saml
medlem Juha Viitala sd
ersättare Pauli Aalto-Setälä saml.

Sekreterare var

utskottsråd Maiju Tuominen.